

**Pierwszy Regionalny Okrągły Stół dotyczący
Finansowania Efektywności Energetycznej
w Województwie Mazowieckim
8 czerwca 2022 (formuła hybrydowa)
Sprawozdanie**

Organizator:

Narodowa Agencja Poszanowania Energii S.A. w imieniu Ogólnokrajowego Stowarzyszenia „Poszanowanie Energii i Środowiska” (SAPE-POLSKA), we współpracy z Mazowiecką Jednostką Wdrażania Programów Unijnych

NARODOWA
AGENCJA
POSZANOWANIA
ENERGII S.A.

Przedsięwzięcie pn.: „RoundBaltic – Okrągłe Stoły do. Finansowania Efektywności Energetycznej w Polsce – województwo mazowieckie” zostało objęte Honorowym Patronatem przez Marszałka Województwa Mazowieckiego Adama Struzika

Funded by the Horizon 2020 Framework
Programme of the European Union

RoundBaltic – Promotion of Smart Finance for Smart Buildings in
the Baltic Region with focus on Poland,
Latvia and Denmark, H2020 umowa nr 957051

1 TŁO SPOTKANIA

Spotkanie Okrągłego Stołu dotyczącego Finansowania Efektywności Energetycznej w Województwie Mazowieckim odbyło się dnia 8 czerwca 2022 r. w Warszawie pod honorowym patronatem Adama Struzika Marszałka Województwa Mazowieckiego. Współorganizatorami były Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych i Narodowa Agencja Poszanowania Energii S.A. działająca w imieniu Ogólnokrajowego Stowarzyszenia „Poszanowanie Energii i Środowiska” – SAPE.

Idea spotkań w formule okrągłych stołów z udziałem stron publicznej i prywatnej dotyczących problematyki lepszego wykorzystania środków publicznych i prywatnych na rzecz poprawy efektywności wykorzystania energii została zapoczątkowana przez Komisję Europejską w 2017 roku. Spotkanie, o którym mowa w tym sprawozdaniu zostało przeprowadzone w ramach projektu finansowanego przez Komisję Europejską pn. RoundBaltic.

Celem projektu RoundBaltic jest bardziej efektywne wykorzystanie funduszy publicznych i niepublicznych, pomoc w zakresie agregacji środków i rozwoju projektów związanych z poprawą efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki oraz zmniejszania ryzyk zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym.

Cele projektu RoundBaltic są ściśle powiązane z tworzącą się nową strategią Unii Europejskiej pn. Zielony Ład (Green Deal), która zakłada, że kraje Unii Europejskiej staną się neutralne klimatycznie do roku 2050. W Polsce ma to być realizowane m.in. przez:

- a) redukcję emisji gazów cieplarnianych o 85-90% w odniesieniu do 1990 roku,
- b) dekarbonizację wytwarzania energii,
- c) głęboką modernizację budynków z uwzględnieniem OZE,
- d) monitorowanie i aktywne zarządzanie zużyciem energii przez budynki ich użytkowników.

Projekt RoundBaltic jest realizowany w okresie 01.10.2020-31.03.2023 w Danii, Polsce i Łotwie. Środkiem jego realizacji jest przygotowanie i przeprowadzenie w każdym z tych krajów Okrągłych Stołów ds. Finansowania Efektywności Energetycznej z udziałem partnerów publicznych i prywatnych: trzech na szczeblu krajowym i dwóch na szczeblu regionalnym. Projekt RoundBaltic jest kontynuacją inicjatywy europejskiej pn. Forum Zrównoważone Finansowanie Inwestycji Energetycznych (SEIF)¹, która w Polsce była realizowana w latach 2017-2019 w formie konferencji krajowej 30 listopada 2017 r.² i okrągłych stołów na szczeblu krajowym dnia 15.05.2018 r.³ i 27 marca 2019 r.⁴ W inicjatywie (SEIF) uczestniczyły wszystkie kraje członkowskie UE, a jej powodzenie umożliwiło rozszerzenie na szczeble regionów w krajach członkowskich UE. Przygotowanie wydarzeń na szczeblu krajowym i regionalnym wymaga opracowania diagnozy stanu finansowania efektywności energetycznej na każdym z tych szczebli.

Przedmiotem niniejszej diagnozy jest próba:

- a) identyfikacji potencjałów finansowania poprawy efektywności energetycznej w sektorach budownictwa mieszkalnego wielorodzinnego, jednorodzinnego i użyteczności publicznej oraz w MŚP w Polsce,
- b) ilustracja funkcjonujących instrumentów finansowych i ram dla inwestycji w poprawę efektywności energetycznej,

formułowanie wstępnych rekomendacji w celu zwiększenia zdolności finansowania zrównoważonych inwestycji.

Spotkanie było podzielone na 3 sesje: plenarną, dwie tematyczne i podsumowującą i zostało przeprowadzone w formule Chatham House:

„Jeżeli spotkanie, lub jego część, jest przeprowadzane według Reguły Chatham House, uczestnicy mają swobodę w używaniu otrzymanych informacji, ale bez możliwości ujawniania danych osobowych oraz afiliacji zarówno mówców, jak i pozostałych uczestników”.

¹ https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/financing-energy-efficiency/sustainable-energy-investment-forums_en

² https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/financing-energy-efficiency/sustainable-energy-investment-forums/financing-energy-efficiency-poland-czech-republic-slovakia-and-lithuania_en?redir=1

³ https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/financing-energy-efficiency/sustainable-energy-investment-forums/roundtable-finance-energy-efficiency-poland-15-may-2018-warsaw-poland_en?redir=1

⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/financing-energy-efficiency/sustainable-energy-investment-forums/second-roundtable-finance-energy-efficiency-27-march-2019-warsaw-poland_en?redir=1

Liczba uczestników spotkania sięgnęła 113 osób, w tym stacjonarnie uczestniczyło w wydarzeniu 50 osób i zdalnie 63 osoby, reprezentujących:

1	Administrator i Menedżer Nieruchomości
2	Akademia Leona Koźmińskiego
3	AUiPE AG
4	Bank Gospodarstwa Krajowego
5	Bank Ochrony Środowiska
6	BAPE
7	Centrum Przedsiębiorczości Racjonalnej, Fundacja Praktyków Biznesu
8	Fala Renowacji
9	FEWE
10	Fundacja Poszanowania Energii
11	Fundusz Wschodni
12	Mazowiecka Agencja Energetyczna
13	Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych
14	Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.
15	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie
16	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, OT Siedlce
17	NAPE S.A.
18	PEC "Żyrardów" Sp. z o.o.
19	Pracodawcy RP
20	Recycling & Technology Paweł Półkoszek
21	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Płońsku
22	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Lipsku
23	SAPE
24	Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej
25	Starostwo Powiatowe w Pruszkowie
26	Urząd Gminy Ciechanów
27	Urząd Gminy Gzy
28	Urząd Gminy Izabelin
29	Urząd Gminy Korczew
30	Urząd Gminy Płoniawy-Bramura
31	Urząd Gminy Pomiechówek
32	Urząd Gminy Siedlce
33	Urząd Gminy Stara Kornica
34	Urząd Gminy Stare Babice
35	Urząd Gminy w Dąbrówce
36	Urząd Gminy w Klembowie
37	Urząd Gminy w Kołbieli
38	Urząd Gminy w Przesmykach
39	Urząd Gminy w Rzekuniu
40	Urząd Gminy w Szczawinie Kościelnym
41	Urząd Gminy w Szelkowie
42	Urząd Gminy Wąsewo

43	Urząd m.st. Warszawy
44	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego
45	Urząd Miasta Ciechanów
46	Urząd Miasta i Gminy w Chorzeliach
47	Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie
48	Urząd Miasta Kobyłka
49	Urząd Miasta Maków Mazowiecki
50	Urząd Miasta Mińsk Mazowiecki
51	Urząd Miasta Ostrołęka
52	Urząd Miasta Ostrów Mazowiecka
53	Urząd Miasta Płocka
54	Urząd Miasta Płońsk
55	Urząd Miasta Płońsk
56	Urząd Miasta Siedlce
57	Urząd Miasta Żyrardowa
58	Urząd Miejski w Łomiankach
59	Urząd Miejski w Raciążu
60	Urząd Miejski w Radomiu
61	Urząd Miejski w Tłuszczu
62	Urząd Miejski w Węgrowie
63	WAGRA Energia PSA
64	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
65	Zakład Gospodarki Komunalnej w Ostrowi Mazowieckiej Sp. z o.o.

2 PROGRAM

8 czerwca 2022 9:00 – 16:00

9:00 – 10:00 Rejestracja i networking

10:00 – 11:00 Sesja plenarna

Moderator: Piotr Maciążek – ekspert branży paliwowo-energetycznej

Otwarcie:

- **Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego** – Pani Ewa Orzełowska, Członek Zarządu Województwa Mazowieckiego
- **SAPE** – Pan Andrzej Rajkiewicz, Wiceprezes Zarządu

Wprowadzenie:

- Jak skutecznie finansować poprawę efektywności energetycznej w budynkach? – **Pani Aleksandra Stępiak, Fala Renowacji**
- Diagnoza finansowania efektywności energetycznej w budynkach i MŚP w Województwie Mazowieckim na tle aktualnych priorytetów Unii Europejskiej – **Pan Andrzej Rajkiewicz, SAPE**
- Finansowanie efektywności energetycznej w programie Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 – **Pani Agnieszka Buła-Kopańska, Kierownik Biura Programowania RF-EFRR w Departamencie Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego**

11:00 – 11:15 Przerwa

11:15 – 12:45 Sesje tematyczne równoległe – prezentacje i wprowadzenie do dyskusji

Sesja tematyczna równoległa 1

Finansowanie poprawy efektywności energetycznej w MŚP w województwie mazowieckim

Moderator: Pan Maciej Mijakowski, Fundacja Poszanowania Energii

Sprawozdawca: Pani Edyta Żak, Centrum Przedsiębiorczości Racjonalnej, Fundacja Praktyków Biznesu

- *Poprawa efektywności energetycznej w MŚP w Województwie Mazowieckim w ofertach instytucji finansowych:*
 - *Doświadczenia z udzielonych niskooprocentowanych unijnych pożyczek w ramach projektu Pożyczka Energetyczna – Pan Krystian Malesa, Członek Zarządu, Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.*
 - *Oferta WFOŚiGW w Warszawie – Pani Marta Olczak, Doradca energetyczny, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*
 - *Projekt ELENA w Banku Ochrony Środowiska S.A. – Pani Anna Nikodemka-Minota, Bank Ochrony Środowiska S.A.*
- *Doświadczenie w Województwie Podlaskim w finansowaniu poprawy efektywności MŚP – Pan Artur Piotrowski, Prezes, Fundusz Wschodni Sp. z o.o.*
- *Przygotowanie mazowieckich MŚP do korzystania z crowdfundingu przy pozyskiwaniu środków finansowych na projekty innowacyjne w zakresie poprawy efektywności energetycznej – Pan Remigiusz Kazimierczyk, Fundacja Poszanowania Energii*

Sesja tematyczna równoległa 2

Poprawa efektywności energetycznej w budynkach w Województwie Mazowieckim

Moderator: Pan Andrzej Rajkiewicz, SAPE/NAPE

Sprawozdawca: Pan Piotr Kazimierczyk, Fundacja Poszanowania Energii

- *Instrumenty finansowania poprawy efektywności energetycznej w budynkach na obszarze Województwa Mazowieckiego:*
 - *Finansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 – Pan Mariusz Frankowski, Dyrektor Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych*
 - *Finansowanie Efektywności Energetycznej w Województwie Mazowieckim w ramach Instrumentów Finansowych RPO WM 2014-2020 – Pani Aleksandra Szwed, Zastępca Dyrektora Departamentu Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego*
 - *Wykorzystanie Funduszu Termomodernizacji i Remontów przez właścicieli budynków w Województwie Mazowieckim – Pan Tomasz Makowski, Bank Gospodarstwa Krajowego*
 - *Program „Czyste Powietrze” – Pani Katarzyna Szmyt, Doradca energetyczny, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*
 - *Kompleksowa obsługa inwestora w zakresie termomodernizacji budynków (one-stop-shop) – Pani Joanna Tobolewicz, Kierownik Zespołu Zrównoważonej Energetyki w Biurze Ochrony Powietrza i Polityki Klimatycznej, Urząd m.st. Warszawy*
- *Zmiana codziennych zachowań na rzecz oszczędności energii w gospodarstwach domowych. Wnioski z eksperymentu miejskiego w Warszawie – Pani dr Agata Dembek, Akademia Leona Koźmińskiego*
- *Przygotowanie mazowieckich MŚP do kooperacji w formule one-stop-shop dla projektów termomodernizacyjnych – Pan inż. Piotr Kazimierczyk, Fundacja Poszanowania Energii*
- *Prawo miejscowe – narzędzie do poprawy efektywności energetycznej – Pan Marcin Podgórski, Dyrektor Departamentu Gospodarki Odpadami, Emisji i Pozwoleń Zintegrowanych, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego*

12:45 – 13:45 Lunch

13:45 – 14:45 Sesje tematyczna równoległe: Dyskusja

Sesja tematyczna równoległa 1

Pytania kierujące dyskusję:

1. *Czy oferta finansowania poprawy efektywności energetycznej MŚP w Województwie Mazowieckim jest wystarczająca?*
2. *Jak ułatwić MŚP w Województwie Mazowieckim dostęp do środków poprawy efektywności energetycznej?*

Sesja tematyczna równoległa 2

- *Poprawa efektywności energetycznej w budynkach w ramach instrumentu finansowego ELENA na przykładzie miasta Piastów – Pani Żaneta Latarowska, Koordynator ds. projektów, Mazowiecka Agencja Energetyczna Sp. z o.o.*
- *Modele one-stop-shop – Pan Andrzej Rajkiewicz, SAPE*

Pytania kierujące dyskusję:

1. *Czy oferta finansowania poprawy efektywności energetycznej w budynkach w Województwie Mazowieckim jest wystarczająca?*
2. *Jak ułatwić właścicielom budynków w Województwie Mazowieckim dostęp do środków poprawy efektywności energetycznej?*

14:45 – 15:00 Przerwa

Sesja plenarna

15:00 – 16:00 Podsumowanie prac w grupach, zakończenie i rekomendacje na przyszłość

3 SESJA PLENARNA

Spotkanie otworzył **Pan Piotr Maciążek, niezależny ekspert branży paliwowo-energetycznej, dziennikarz**, który odniósł tematykę spotkania do gwałtownie zmieniającej się polityki klimatycznej Unii Europejskiej w obliczu agresji Rosji na Ukrainę, co zdecydowanie wpływa na intensyfikację działań na rzecz uzyskania przez Unię Europejską neutralności klimatycznej planowanej na rok 2050.

Pan Marcin Podgórski, Dyrektor Departamentu Gospodarki Odpadami, Emisji i Pozwoleń Zintegrowanych w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego przywitał uczestników spotkania w zastępstwie za Panią Ewę Orzełowska, Członka Zarządu Województwa Mazowieckiego zaznaczając, że ma ono związek z realizacją Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+, w której zagadnienie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii zostały uznane za jeden z najważniejszych priorytetów.

Pan Andrzej Rajkiewicz, Wiceprezes Zarządu SAPE, witając uczestników, przedstawił główne dyrektywy Unii Europejskiej dotyczące poprawy efektywności wykorzystania energii (Zielony Ład, Fit for 55, REPowerEU). Zazaczył, że można się spodziewać uruchomienia dodatkowych środków w skali Unii Europejskiej w wysokości 370 mld €, które będą przeznaczone na uniezależnienie się od surowców energetycznych z Rosji, w tym znacząca większość ma być przeznaczona na poprawę efektywności wykorzystania energii. Przedstawił również konsorcjum realizujące projekt RoundBaltic w układzie międzynarodowym i w Polsce, gdzie spotkania regionalnych okrągłych stołów odbywają się w 7 województwach: łódzkim, pomorskim, dolnośląskim, śląskim, mazowieckim, podlaskim oraz kujawsko-pomorskim.

We wprowadzeniu do dyskusji wzięło udział trzech referentów.

3.1 Jak skutecznie finansować poprawę efektywności energetycznej w budynkach?

Pani Aleksandra Stępnia Fala Renowacji

Pani Aleksandra Stępnia podczas wystąpienia omówiła:

- istotny udział Polski w budżecie UE (120,6 mld €),
- plan wykorzystania środków z Krajowego Planu Odbudowy na rzecz czystego powietrza i efektywności energetycznej (17,3 mld €),
- założenia realizacji Długoterminowej Strategii Renowacji Budynków w Polsce,
- luki w efektywności wykorzystania środków publicznych w programach „Czyste Powietrze” i „Stop Smog”.

Do żadnego z największych programów wsparcia nie przypisano wymogów zapewniających kompleksową i głęboką modernizację energetyczną budynków, które byłyby spójne z celami klimatyczno-energetycznymi UE na lata 2030 i 2050.

- W programach, gdzie stosowane są minimalne wymagania dotyczące poprawy efektywności energetycznej, kształtują się one na poziomie 25-30%, nie zapewniając przy tym dodatkowych zachęt do głębszej czy bardziej kompleksowej modernizacji budynków.
- Część programów w ogóle nie precyzuje kryteriów w zakresie minimalnych oszczędności energii lub odkłada rozstrzygnięcia w tym zakresie na przyszłość.
- Brak ustrukturyzowanego procesu monitorowania potrzeb związanych z modernizacją budynków publicznych.
- Za termomodernizację budynków publicznych najczęściej odpowiadają pracownicy administracji publicznej, dla których wdrażanie działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej budynków jest jednym z wielu zadań.

W dalszej części Pani Aleksandra Stępnia przedstawiła szereg rekomendacji poprawy istniejącej sytuacji:

- Dostosowanie zasad programu „Czyste Powietrze” tak, by wspierał on głębokie i kompleksowe modernizacje – zwiększenie poziomów i intensywności wsparcia.
- Powiązanie wsparcia w ramach ulgi termomodernizacyjnej z efektami energetycznymi inwestycji.
- Integracja STOP SMOG z „Czystym Powietrzem” przy zredefiniowaniu roli samorządów oraz włączeniu spółek energetycznych do programu.
- Zapewnienie wielkoskalowego, efektywnego wsparcia dla najmniej zamożnych właścicieli budynków jednorodzinnych.

- Wprowadzenie systemu klas energetycznych.
- Wdrożenie kompleksowego systemu informowania oraz obsługi beneficjentów → One-Stop-Shop.
- Konieczność wprowadzenia jednolitych, ambitnych wytycznych dotyczących standardu modernizacji budynków publicznych.
- Wprowadzenie podwyższonego wsparcia dla modernizacji budynków publicznych osiągających zeroemisyjny standard w programach wsparcia finansowanych z funduszy unijnych, KPO oraz Funduszu Modernizacyjnego.
- Uruchomienie nowego ogólnokrajowego instrumentu finansującego głęboką i kompleksową modernizację budynków publicznych w połowie lat 20.
- Stworzenie krajowej bazy danych o efektywności energetycznej budynków publicznych poprzez poszerzenie CEEB.
- Konieczność wprowadzenia systemu zarządzania danymi pozwalającymi na określenie potrzeb związanych z modernizacją budynków publicznych.
- Stworzenie dedykowanego portalu zawierającego dobre praktyki w zakresie modernizacji zabytków, powiązanego z poszerzoną bazą CEEB.
- Konieczność większego wsparcia dla szczególnego wyzwania jakim jest modernizacja budynków zabytkowych, stanowiących najczęściej budynki o najniższym standardzie energetycznym.

3.2 Diagnoza finansowania efektywności energetycznej w budynkach i MŚP w Województwie Mazowieckim na tle aktualnych priorytetów Unii Europejskiej

Pan Andrzej Rajkiewicz, SAPE

Pan Andrzej Rajkiewicz przytoczył główne ustalenia z diagnozy dotyczącej finansowania efektywności energetycznej w Województwie Mazowieckim⁵.

Diagnoza powstała w grudniu 2020 roku i miała trzy cele:

- a) identyfikacja potencjałów finansowania poprawy efektywności energetycznej w sektorach budownictwa mieszkalnego wielorodzinnego, jednorodzinnego i użyteczności publicznej oraz w MŚP,
- b) ilustracja działających form finansowego wsparcia,
- c) sformułowanie wstępnych rekomendacji zmian w celu ułatwienia dostępu beneficjentom do finansowania poprawy efektywności energetycznej w kontekście nowej perspektywy finansowej UE, w powiązaniu z innymi środkami publicznymi i niepublicznymi dostępnymi w Województwie Mazowieckim.

Odpowiadające cele, ustalone w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze, która została przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 158/13 w dniu 28 października 2013:

1. W zakresie energetyki należy przede wszystkim podjąć działania służące poprawie efektywności i niezależności energetycznej regionu (OZE, kogeneracja, poligeneracja, energetyka prosumencka, przemysł ekologiczny).
2. Modernizacja i rozbudowa energetycznych systemów przesyłowych i dystrybucyjnych tak, by zminimalizować straty w trakcie przesyłu energii (m.in. poprzez budowę sieci inteligentnych).
3. Poprawa efektywności energetycznej gospodarki, w tym poprzez rozwój budownictwa energooszczędnego i zmniejszenie zużycia energii przy świadczeniu usług publicznych, jak też poprawa efektywności transportu.

Strategia 2030+ przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 72/22 dnia 24 maja 2022 r., odpowiadające kierunki:

1. Niskoemisyjność dzięki transformacji energetycznej.
2. Poprawa efektywności energetycznej.

Budynki

W Województwie Mazowieckim według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 r. liczba budynków mieszkalnych (z co najmniej 1 mieszkaniem) wynosiła 856,4 tys. Udział budynków zamieszkałych i

⁵ https://nape.pl/wp-content/uploads/2022/02/RoundBaltic_Diagnoza_mazowieckie-07-02.pdf

niezamieszkanymi w miastach stanowił 36,9% ogółu budynków w województwie, na wsi 63,1%. Budynków wielolokalowych i o innym przeznaczeniu było ok. 44 914, z czego na obszarach wiejskich 5 311. Ok. 70% wszystkich budynków (ok. 500 000) zostało wybudowanych do 1988 r. Szacunkowo, nie więcej niż 20% budynków zlokalizowanych w województwie mazowieckim powstałych do roku 1985 zostało zmodernizowanych w sposób kompleksowy z wykorzystaniem dostępnych instrumentów wsparcia finansowego. A zatem pozostało w województwie mazowieckim ok. 400 tys. budynków mieszkalnych, w tym ok. 30 000 budynków wielolokalowych, których właściciele mogą uzyskać wsparcie finansowe do przeprowadzenia modernizacji budynków wykraczającej poza obowiązujące aktualnie standardy.

Małe i Średnie Przedsiębiorstwa (MŚP)

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego przedstawiono następującą diagnozę dotyczącą sektora MŚP:

- sektor MŚP pełni kluczową rolę w rozwoju przedsiębiorczości zarówno w kraju, jak i na Mazowszu,
- wzrasta rola rozwoju innowacyjnych pomysłów, które mogą stać się źródłem przewagi konkurencyjnej,
- problemem Mazowsza jest niewystarczające dostosowanie usług oraz brak kompleksowego wsparcia ze strony Instytucji Otoczenia Biznesu
- w tym kontekście jawi się możliwość wzrostu przedsiębiorstw z jednej strony dostarczających dobra i usługi dla potrzeb modernizacji budynków własnych i innych, a z drugiej strony dla Instytucji Otoczenia Biznesu we wsparciu przedsiębiorstw w udziale w tym rozwijającym się rynku w Województwie Mazowieckim.

Pan Andrzej Rajkiewicz wymienił również instytucje finansujące poprawę efektywności energetycznej w Województwie Mazowieckim:

1. Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych – działania w RPO,
2. Mazowiecka Agencja Energetyczna – pożyczka energetyczna,
3. Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy – pożyczka energetyczna,
4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – pożyczki,
5. Banki oferujące instrument zwrotne z dotacjami z RPO i z Banku Gospodarstwa Krajowego.

Instytucje oferujące wsparcie w zakresie przygotowania projektów poprawy efektywności energetycznej, tzw. doradztwo energetyczne:

1. Mazowiecka Agencja Energetyczna – dla samorządów,
2. Fundacja Poszanowania Energii – Instytucja Otoczenia Biznesu dla MŚP,
3. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Przedstawił również rekomendacje zmian, które zostały opracowane wspólnie z Komitetem Doradczym województwa:

1. Zastosowanie naborów ciągłych

System naborów „start-stop” obniża jakość poszczególnych projektów. Należy wprowadzić podejście na korzyść beneficjenta, biorąc pod uwagę, że długotrwałość i stabilność postawionych warunków pomaga budować zaufanie właścicieli budynków i daje im możliwość planowania według własnych opcji i potrzeb (finansowych, czasowych, budowlanych itp.). Pośpieszne przygotowanie projektu zwykle prowadzi do niższej jakości renowacji. Wnioskodawcy i właściciele budynków powinni samodzielnie podejmować decyzje w oparciu o to, kiedy ich budynki naprawdę wymagają renowacji lub kiedy chcą angażować swoje środki według własnego wyboru, a nie zgodnie z ustalonym przez instytucję wdrażającą harmonogramem naboru.

2. Zapewnienie pomocy technicznej gminom i właścicielom budynków

Konieczne jest stworzenie sieci doradztwa punktów kompleksowej obsługi (najlepiej na poziomie regionalnym), które mogą pomagać właścicielom budynków w przygotowaniu i przeprowadzeniu renowacji i pozyskaniu wsparcia finansowego. Centra te powinny służyć nie tylko zarządcom budynków użyteczności publicznej, ale także właścicielom budynków mieszkalnych, a program centrów powinien uwzględniać również przygotowanie zamówień publicznych, jeżeli jest to konieczne w projekcie. Centra te mogą również ubiegać się o instrument EIB ELENA lub inne programy unijne o dofinansowanie przygotowania projektów efektywności energetycznej w budynkach.

3. Podwyższenie świadomości korzyści płynących z oszczędności energii i ograniczenia emisji zanieczyszczeń

Renowacja budynków przynosi z reguły obniżenie kosztów energii, co nie jest postrzegane jako korzyść przez wielu właścicieli budynków. Również zmiana systemu ogrzewania przyniesie korzyść w postaci poprawy jakości powietrza, co często nie jest zauważalne przez użytkowników budynków, nie mniej ma znaczenie dla zdrowia i jakości życia. Dlatego finansowanie należy uzupełnić kampanią informacyjną, która podkreśli konkretne możliwości i korzyści dla właścicieli budynków. Ważne jest także zaangażowanie społeczności lokalnych w tworzenie i wdrażanie planów ograniczania zmian klimatycznych, co służy zwiększeniu świadomości społecznej w zakresie łagodzenia zmian klimatu. Istnieje potrzeba rozwinięcia kampanii informacyjnych ukierunkowanych na różne grupy użytkowników energii finansowanych z zaplanowanych w budżecie każdego z programów.

4. **Promowanie złożoności i jakości, a nie tylko poprawy efektywności energetycznej**

Oprócz wspierania oszczędności energii w budynkach ważne jest motywowanie właścicieli do poprawy jakości budynku. Kwalifikowalne koszty projektu powinny również obejmować działania na rzecz poprawy jakości środowiska wewnętrznego lub adaptacje budynku do zmian klimatycznych. Poprawa efektywności energetycznej budynków powinna być uzupełniona o dodatkowe walory budowlane, takie jak zapewnienie dostatecznego dopływu świeżego powietrza, odpowiedniego oświetlenia i dobrego komfortu akustycznego.

5. **Większe wsparcie finansowe na przygotowanie projektów**

Przygotowanie odpowiedniego wniosku o dofinansowanie wymaga dobrego audytu energetycznego, studium wykonalności, harmonogramu remontu itp. Koszt przygotowania takich projektów jest relatywnie wyższy. Projekty głębokiej modernizacji to projekty multidyscyplinarne wymagające od firm wykonawczych szerokiego wachlarza umiejętności, znacznie szerszego niż typowe projekty remontowe. Koszt przygotowania takich projektów jest relatywnie wyższy od przyznanego budżetu, gdyż powinien pokryć koszt integratora usług z różnych specjalizacji remontowych. W Polsce niektóre banki, które udzielają kredytu preferencyjnego lub pożyczek na termomodernizację i remonty budynków mieszkalnych wielorodzinnych, są już wyposażone w unijny budżet ELENA, który jest przeznaczony na profesjonalną pomoc techniczną i ekonomiczną dla wspólnot mieszkaniowych, spółdzielni mieszkaniowych i samorządów.

6. **Równouprawnienie beneficjentów**

Ponadto zgodnie z konstytucyjną zasadą „wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne” (art. 32 Konstytucji RP) zasadne byłoby rozważenie możliwości rozszerzenia dotacji dla nowo budowanych budynków jednorodzinnych i wielorodzinnych np. na podłączenia do miejskiej sieci ciepłowniczej, a w przypadku braku możliwości podłączenia na zakup źródeł ciepła spełniających normy Ekoprojektu bądź odnawialnych źródeł energii.

3.3 Finansowanie efektywności energetycznej w programie Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027

Pani Agnieszka Buła-Kopańska, Kierownik Biura Programowania RF-EFRR w Departamencie Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Ostatnim głosem w tej sesji było wystąpienie Pani Agnieszki Buły-Kopańskiej, Kierownik Biura Programowania RF-EFRR w Departamencie Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego, która przekazała następujące informacje:

1. Zgodnie z projektem Umowy partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce dla programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 przewidziano alokację:
 - 2 096 611 002 EUR, w tym:
 - 590 552 801 EUR Europejskiego Funduszu Społecznego Plus
 - 1 506 058 201 EUR Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
2. FEM 2021-2027 będzie realizował wszystkie cele polityki spójności:
 - a) Cel Polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej;
 - b) Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem oraz zrównoważonej mobilności miejskiej,

- c) Cel Polityki 3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności;
 - d) Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych;
 - e) Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych.
3. Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.

Cel szczegółowy (i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Realizowane będą następujące typy projektów:

- a) Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych;
 - b) Kontrola jakości powietrza;
 - c) Wsparcie mazowieckich gmin w realizacji programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim (projekt strategiczny);
 - d) Kompleksowy monitoring energii.
4. Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych
- Wspierane będą projekty kompleksowe z zakresu modernizacji energetycznej. Interwencją objęte zostaną budynki mieszkalne (wielorodzinne, zamieszkania zbiorowego) oraz budynki użyteczności publicznej w zakresie między innymi prac:
- minimalizacja strat ciepła: ocieplenie ścian i dachu budynku, wymiana okien i drzwi zewnętrznych,
 - modernizacja instalacji grzewczej wraz z wymianą kotła grzewczego, w tym z zastosowaniem mikrokogeneracji i/lub przyłączenia do sieci ciepłowniczej,
 - budowa/przebudowa systemów wentylacji i klimatyzacji wraz z rekuperacją,
 - wymiana oświetlenia na energooszczędne,
 - instalacja urządzeń OZE, wraz z magazynami energii,
 - budowa/modernizacja systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci) wraz z magazynami ciepła,
 - projekty sieci ciepłowniczych w systemach, które nie uzyskały statusu efektywnych energetycznie,
 - optymalizacja energetyczna istniejących budynków do poziomu nZEB.

Zakres działań projektu termomodernizacyjnego musi wynikać z audytu energetycznego. Inwestycja jest kwalifikowalna jeśli nastąpi wzrost efektywności energetycznej o co najmniej 30% w odniesieniu do stanu sprzed realizacji projektu.

5. Kontrola jakości powietrza

W ramach typu projektu współfinansowany będzie zakup przyrządów pomiarowych wspomagających prowadzenie kontroli pieców i spalanych w nich paliw, m.in. zestaw do poboru próbek popiołu z paleniska, sito analityczne, wilgotnościomierz, dron badający skład dymu z kominów, mobilne laboratorium itp.

Wyposażenie w urządzenia pomiarowe pracowników urzędów gmin i jednostek podległych (straż miejska, ekopatrol itp.) wraz z odpowiednim przeszkoleniem pozwoli na skuteczniejsze monitorowanie zakazów spalania odpadów i nieekologicznych paliw stałych.

6. Wsparcie mazowieckich gmin w realizacji Programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim

Celem projektu jest zaangażowanie gmin w realizację Programu ochrony powietrza dla województwa mazowieckiego, gdyż jedynie współpraca pomiędzy samorządami różnych poziomów pozwoli na efektywne wdrożenie strategii poprawy jakości powietrza oraz realizację polityki energetyczno-klimatycznej.

Proponowany projekt będzie odpowiedzią na regionalne potrzeby w zakresie ochrony powietrza, w tym stanowił będzie wsparcie gmin jako głównych, lokalnych realizatorów działań naprawczych określonych w Programie ochrony powietrza dla stref województwa mazowieckiego.

W szczególności będzie on obejmował podnoszenie potencjału administracyjnego gmin w zakresie:

- właściwego planowania działań związanych z ochroną powietrza,
- wdrażania systemów informatycznych wspierających procesy zarządzania jakością powietrza,
- monitorowania, kontroli i egzekucji działań w zakresie poprawy jakości powietrza,
- komunikacji z mieszkańcami, doradztwa energetycznego i ekologicznego.

7. Kompleksowy monitoring energii

Celem projektu jest wdrożenie bezprzewodowego systemu monitorowania, analizy oraz zarządzania poborem energii elektrycznej w jednostkach, których organem tworzącym jest Województwo Mazowieckie. Działania będą polegać na analizie poborów i kosztów energii elektrycznej we wszystkich punktach poboru energii w celu zweryfikowania realnych poborów, wyeliminowania wszelkich nieprawidłowości w rozliczeniach. Projekt pozwoli także na określenie profilu zużycia w poszczególnych obwodach energetycznych/budynkach, bądź dowolnych układach funkcjonalnych. Monitorowanie zużycia mediów będzie możliwe za pomocą wdrożenia specjalistycznego narzędzia IT, umożliwiającego bezprzewodową transmisję danych bez konieczności wymiany liczników na tzw. „inteligentne” lub instalacji nowego licznika, jeżeli nie będzie innej możliwości. Możliwy będzie stały dostęp on-line zarówno do danych wsadowych jak i raportów wspomagających zarządzanie zużyciem energii w obiektach publicznych oraz na obszarze jednostek administracyjnych.

8. Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej

Cel szczegółowy (ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju.

Realizowany będzie typ projektu:

- Budowa i rozbudowa instalacji/jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych wraz z infrastrukturą powiązaną.

9. Budowa i rozbudowa instalacji/jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych wraz z infrastrukturą powiązaną

Możliwe do realizacji będą przedsięwzięcia polegające na budowie nowych lub zwiększeniu mocy (w wyniku rozbudowy lub przebudowy) istniejących jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła z OZE w technologii wysokosprawnej kogeneracji, energetyka słoneczna, mała energetyka wiatrowa oraz biomasa i biogaz. Dopuszcza się wykorzystanie OZE z cieków wodnych lub wiatru w szczególności poza obszarem miejskim. Inwestycje w formule instalacji hybrydowej np. pompy ciepła wraz z panelami fotowoltaicznymi. Zarówno zespół instalacji jak i pojedyncze jednostki będą mogły być wspomagane magazynami energii w celu zapewnienia lokalnej stabilności dostaw energii z OZE w sposób nieprzerwany. Przyłącza do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej będą mogły być finansowane jako element projektu.

Interwencja będzie dedykowana jednostkom o małej mocy wytwarzania, mającej charakter lokalny, wykorzystywanej zarówno na potrzeby pojedynczych obiektów jak i grupy budynków.

10. Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027

Całkowita alokacja: 2 508 000 799 EUR

Priorytet 2. Energia i klimat

Cel szczegółowy (iii) Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii poza transeuropejską siecią energetyczną (TEN-E).

Wsparcie będzie przeznaczone na rozwój inteligentnych sieci elektroenergetycznych (systemów dystrybucyjnych), w celu zwiększenia możliwości przyłączenia OZE, a także zwiększenia stabilności dostaw energii do odbiorców oraz ograniczenia strat sieciowych.

4 SESJA TEMATYCZNA 1: FINANSOWANIE POPRAWY EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ W MŚP W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

4.1 Doświadczenia z udzielonych niskooprocentowanych unijnych pożyczek w ramach projektu Pożyczka Energetyczna

Pan Krystian Malesa, Członek Zarządu, Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.

Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o. zaprezentował funkcjonującą do 2021 r. niskooprocentowaną unijną Pożyczkę Energetyczną. Beneficjentami mogli zostać przedsiębiorcy z sektora MŚP oraz jednostki samorządu

terytorialnego. Pożyczka finansowała inwestycje realizowane na terenie miast np. mazowieckiego, dotyczące poprawy efektywności energetycznej lub też prowadzone w zakresie ochrony powietrza i energetyki. Zakres zadań możliwych do sfinansowania był więc szeroki (od paneli słonecznych, przez termomodernizację, po energetyczne wykorzystanie odpadów, czy wymianę oświetlenia miejskiego).

Pożyczkobiorca musiał spełniać kryteria dopuszczające go do ubiegania się o pożyczkę oraz dodatkowo przeprowadzić audyt energetyczny ex ante oraz ex post.

Zaprezentowano czterech beneficjentów

1. Podkowa Leśna – termomodernizacja przedszkola z wymianą źródeł ciepła, wymianą okien drzwi i modernizacją wentylacji. Pożyczka wyniosła 10 mln zł
2. Powiat Grójecki – termomodernizacja Centrum Medycznego, wartość pożyczki ok. 5 mln zł
3. Dzielnica Ursynów m.st. Warszawy – termomodernizacja budynków trzech szkół podst. oraz dwóch przedszkoli. Pożyczka na kwotę 10 mln zł
4. Nowy Dwór Mazowiecki – modernizacja oświetlenia ulicznego za kwotę 6,7 mln zł

Zaletami w/w produktu było np. oprocentowanie na poziomie 1/3 tego, co dla podobnych produktów oferuje rynek komercyjny, okres spłaty od 3 do 10 lat i standardowe zabezpieczenia (na poziomie 150 proc. wartości inwestycji).

Wadą okazała się duża ilość niezbędnej dokumentacji, problemy z audytami, niedostosowanie parametrów produktu do potrzeb MŚP, kanibalizacja innych produktów umożliwiających sfinansowanie podobnych inwestycji rewitalizacji energetycznych – np. za pomocą bardziej atrakcyjnych dotacji. W tym samym czasie na rynku funkcjonowało kilka podobnych programów dofinansowań UE.

Obecnie przedsiębiorcy mogą finansować projekty efektywności energetycznej za pomocą produktów finansowych MRFP Sp. z o.o. takich jak pożyczki z Regionalnego Programu Operacyjnego Strategia Wyjścia, Inicjatywa Jeremi 2 lub Pożyczka Hipoteczna.

4.2 Oferta WFOŚiGW w Warszawie

Pani Marta Olczak, Doradca Energetyczny, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WFOPiGW w Warszawie oferuje dwa produkty:

1. „**OA-P1**” - Zadania z zakresu ochrony powietrza (budżet 105 mln zł) – z programu mogą skorzystać przedsiębiorcy z sektora MŚP, wspólnoty mieszkaniowe, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki. Forma i intensywność dofinansowania – pożyczka, do 100 proc kosztów kwalifikowanych. Maksymalna wartość umorzenia to 35 proc. **Rodzaje przedsięwzięć:** np. rekuperacja, modernizacja źródła ciepła, modernizacja oświetlenia, elektrownie wiatrowe, gazowe, biogazownie, termomodernizacje, transport przyjazny środowisku.
2. „**Agroenergia**” - Część 1) Mikroinstalacje, pompy ciepła i towarzyszące magazyny energii (budżet 1 mln zł) - program dla rolników – osób fizycznych oraz osób prawnych, właścicieli i dzierżawców gruntów rolnych (od 1 ha do 300 ha). Wymagane jest osobiste prowadzenie gospodarstwa min. rok przed złożeniem wniosku. Dofinansowanie ma formę pożyczki do 100 proc. kosztów kwalifikowanych. **Rodzaje przedsięwzięć** to m.in. instalacje fotowoltaiczne i wiatrowe, pompy ciepła o mocy od 10 do 50 kW, instalacje hybrydowe, magazyny energii (w tym przypadku oferta obejmuje dotację do 20 proc kosztów kwalifikowanych, przy czym koszt kwalifikowany nie może wynosić więcej niż 50 proc. kosztów źródła wytwarzania energii).

4.3 Projekt ELENA w Banku Ochrony Środowiska S.A.

Pani Anna Nikodemska-Minota, Bank Ochrony Środowiska S.A.

ELENA (European Local Energy Assistance) jest inicjatywą w ramach programu „Inteligentna Energia – Europa II” finansowanego z funduszy unijnych (Horyzont 2020). BOŚ w celu uruchomienia ELENY w lutym 2020 r. podpisał umowę z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym. Realizacja programu ma zakończyć się za trzy lata (czyli w lutym 2025 r.).

Grant ELENA przeznaczony jest na wsparcie działań w zakresie zwiększania efektywności energetycznej w sektorze: publicznym (JST, spółki komunalne); przedsiębiorstw (MŚP i Mid-cap) oraz mieszkaniowym (SM, WM, TBS).

Wspierane projekty muszą dotyczyć termomodernizacji budynków, wykorzystania odnawialnych źródeł energii, budowy stacji ładowania pojazdów elektrycznych, modernizacji oświetlenia ulicznego lub budowy i modernizacji systemów ciepłowniczych.

Formą wsparcia jest:

- a) **zwrot 90 proc. kosztów przygotowania wymaganej dokumentacji technicznej**, w tym kosztów audytu energetycznego – dotyczy termomodernizacji budynków wielorodzinnych i jednorodzinnych. Warunkiem refundacji jest wybór wykonawcy w oparciu o najbardziej korzystną ekonomicznie ofertę, z zachowaniem zasad przejrzystości i uczciwej konkurencji (konieczne wysłanie zapytania ofertowego do co najmniej trzech potencjalnych wykonawców). Maksymalna kwota refundacji dla jednego Inwestora nie może przekroczyć 60 000 EUR,
- b) **współfinansowanie 90 proc. kosztów dokumentacji technicznej niezbędnej do przeprowadzenia inwestycji** – dotyczy inwestycji związanych ze zwiększeniem efektywności energetycznej. Dokumentacja finansowana grantem musi być powiązana z finansowaną inwestycją. Dofinansowanie w kwocie nieprzekraczającej 90 proc. kosztów dokumentacji, której koszt stanowi nie więcej niż 5 proc. budżetu inwestycji.

Chętni do skorzystania z programu ELENA będą wybierać wykonawców dokumentacji z opracowanej przez BOŚ Listy Wykonawców Dokumentacji Technicznej. Co istotne nie muszą być klientami banku, jednak klienci BOŚ będą mieli pierwszeństwo.

BOŚ sugeruje, aby zainteresowane podmioty wybierając wykonawców dokumentacji technicznej z Listy WDT brali pod uwagę: cenę, termin realizacji usługi, kwalifikacje i doświadczenia oraz sposób świadczenia usługi i zasoby techniczne. Cena powinna otrzymać wagę nie mniej niż 50 proc., termin realizacji nie mniej niż 20 proc.

Jedną z korzyści grantu ELENA jest fakt, iż wyboru Wykonawcy Dokumentacji Technicznej dokonuje BOŚ bez konieczności stosowania przez zgłaszającego się grantobiorcę prawa zamówień publicznych.

4.4 Doświadczenia z finansowania poprawy efektywności MŚP w województwie podlaskim

Pan Artur Piotrowski, Prezes, Fundusz Wschodni Sp. z o.o.

W woj. podlaskim Fundusz Wschodni Sp. z o. o. w 2018 r. uruchomił pilotażową **Pożyczkę Termomodernizacyjną dla Przedsiębiorstw**. Produkt wydaje się interesujący: można otrzymać pożyczkę do 1 mln zł, przez okres maksimum 10 lat finansowaniu podlega 100 proc. inwestycji brutto, brak dodatkowych kosztów finansowych. Można sfinansować tylko celowe, ściśle określone wydatki, trzeba też wykonać audyt energetyczny.

Zainteresowanie przedsiębiorców niestety nie jest duże. Ci z klientów, którzy przeszli długą, bo kilkumiesięczną drogę tworzenia dokumentacji, są zadowoleni z produktu. 100 proc. z nich uważa, że decyzja o przeprowadzeniu inwestycji była słuszna. W 40 proc. pożyczka przyspieszyła inwestycję, w 20 proc. rozszerzyła jej zakres. 90 proc. firm rozważa kolejne inwestycje poprawiające efektywność energetyczną.

Problemy

Okazało się, że maksymalna kwota pożyczki określona na 1 mln zł dla większych inwestycji energetycznych jest po prostu zbyt niska. Nie do końca też wiadomo jak precyzować „wymóg 25 proc. oszczędności energetycznych” oraz limit udzielenia jednej pożyczki danej firmie per umowa/program, czy możliwe np. limit kwotowy per klient? Problemem okazał się trudny marketing produktu np. określenie „termomodernizacja” trzeba było zamienić na „remont”. Firmy nie rozumiały sensu audytów energetycznych (82 proc. klientów pierwszy raz usłyszało o nim od Funduszu). Trudny jest też proces rozliczania pożyczek (kwalifikowalność kosztów).

Wskazówki

Warto utrzymać i ulepszyć produkt bazując na dotychczasowych doświadczeniach, szczególnie jeśli chodzi o finansowanie inwestycji brutto oraz brak kosztów finansowych... ale nowa sytuacja i nowe wymagania UE wymagać mogą kompleksowego ekosystemu transformacji energetycznej. Potrzeba doradztwa (audytorzy), finansowania

zwrotnego (fundusze pożyczkowe, banki, leasing) i bezzwrotnego (np. system wsparcia przez certyfikaty, dotacje) oraz selekcji dostawców rozwiązań w zakresie efektywności energetycznej.

4.5 Przygotowanie mazowieckich MŚP do korzystania z crowdfundingu przy pozyskiwaniu środków finansowych na projekty innowacyjne w zakresie poprawy efektywności energetycznej

Pan Remigiusz Kazimierczyk, Fundacja Poszanowania Energii

Maturyzacja innowacji mazowieckich MŚP powstała, aby wesprzeć przedsiębiorców w pozyskiwaniu funduszy przeznaczonych na innowacje m.in. z zakresu efektywności energetycznej.

Usługę realizuje Partnerstwo złożone z: Fundacji Poszanowania Energii, Centrum Przedsiębiorczości Racjonalnej; Fundacji Praktyków Biznesu oraz ze Zrzeszenia Audytorów Energetycznych. Projekt powstał na podstawie umowy o powierzenie grantu nr W/UMWM-UF/UM/RF/2242/2020, którą Partnerstwo podpisało z Województwem Mazowieckim jako beneficjentem projektu „Modelowanie Systemu Ofert Dla Innowacji”.

Istotą usługi **maturyzacji innowacji** jest wykonanie pracy strukturalnej nad przedsiębiorcą, przedsiębiorstwem i projektem, aby realizacja innowacyjnego projektu stała się na tyle atrakcyjna, iż uzyska on finansowanie, a firma będzie w stanie wywiązać się ze swych obowiązków wobec inwestorów (wyłączalność, zyski).

Maturyzacja jest usługą doradczą, wspomagającą projekt na wszystkich etapach niezbędnych do tego, aby innowacja funkcjonowała na rynku i przynosiła dochody. Usługa może więc dotyczyć koncepcji, sprzedaży, marketingu, licencji, zabezpieczenia praw własności intelektualnej, biznesplanu. Wszystko zależy od potrzeb, wielkości firmy i skali projektu.

Przygotowana w ten sposób firma może skorzystać z **crowdfundingu pożyczkowego, udziałowego** lub z **crowdinvestingu**, czyli z wpłat społecznościowych na akcje.

Crowdfunding (finansowanie społecznościowe) przez niektóre banki może być traktowany jako wkład własny danego przedsiębiorstwa. Umożliwia to przedsiębiorstwu MŚP z niską płynnością finansową pozyskanie środków kredytowych lub ich promesy, a w rezultacie środków pomocowych (np. UE).

Firma, która chce zrealizować swą innowację i korzysta z usługi maturyzacji, podpisuje z Partnerstwem umowę sekwencyjną. Wycena każdego etapu następuje na podstawie rosnącego zasobu wiedzy, jest wprowadzana do umowy aneksem, zaś proces dopasowuje się do profilu przedsiębiorcy i jego projektu innowacyjnego. Na każdym etapie strony mogą przerwać proces. Na końcu procesu powstają rekomendacje dla przedsiębiorcy, zaś po ich skutecznym wdrożeniu dochodzi do certyfikacji. Certyfikat jest skierowanym do finansujących potwierdzeniem faktów z „życia danej firmy i jej innowacji”.

Nie wszystkie projekty innowacyjne muszą być projektami wysokiego ryzyka.

Projekty prowadzące do oszczędności energii są wyjątkowe, bo oszczędność energii to mniejsze koszty a zatem mniejsze ryzyko.

4.6 Dyskusja, konkluzje, rekomendacje sesji tematycznej

4.6.1 Pytania kierujące dyskusję

1. Czy oferta finansowania poprawy efektywności energetycznej MŚP w Województwie Mazowieckim jest wystarczająca?
2. Jak ułatwić MŚP w Województwie Mazowieckim dostęp do środków poprawy efektywności energetycznej?

4.6.2 Dyskusja i konkluzje

W dyskusji brali udział wszyscy występujący prelegenci oraz zgromadzeni goście. Pierwsza część dyskusji była odpowiedzią na pytanie, czy oferta finansowania poprawy efektywności energetycznej MŚP w województwie mazowieckim jest wystarczająca.

Powołując się na zaprezentowane oferty firm finansujących oraz zbliżający się Krajowy Plan Odbudowy, stwierdzono, iż:

1. Na rynku dostępne są fundusze umożliwiające efektywne finansowanie transformacji energetycznej. W najbliższej perspektywie (KPO) będzie ich jeszcze więcej. Przedstawiciele Mazowieckiego Regionalnego Funduszu Ochrony Środowiska oraz Banku Ochrony Środowiska potwierdzili, iż problemem jest brak szczegółów co do zasad i sposobów dystrybucji obecnych i przyszłych środków finansowych. Przedsiębiorcy nie mają konkretów umożliwiających zaplanowanie inwestycji. Wiadomo, że „finansowanie jest lub będzie wkrótce”, ale to za mało, aby z sukcesem planować większe projekty.
2. Najbardziej atrakcyjne są dotacje, czyli finansowanie bezwrotne i tych opcji jest zdecydowanie za mało. Obecnie dla MŚP dostępny jest program „O1-A1” z WFOŚiGW z możliwością umorzenia 35 proc. zaciągniętej pożyczki. Finansowanie bankowe niestety nie jest dostępne dla wielu firm.
3. Alternatywą pozyskania finansowania bankowego jest nowo uruchamiana **usługa maturyzacji innowacji**, która może wesprzeć działalność oraz innowacje bardziej aktywnych firm. Wspomniał o tym Remigiusz Kazimierczyk z Fundacji Poszanowania Energii.
4. Mamy słabą promocję różnych form finansowania efektywności energetycznej. Brak ogólnopolskich, czy chociażby regionalnych kampanii informacyjnych. Ilu przedsiębiorców wie, że są na rynku pieniądze, za pomocą których mogą sfinansować termomodernizacje swoich budynków?
5. Podniesiona została również sprawa łączenia różnego rodzaju instrumentów, np. dokumentacja projektowa dofinansowana przy pomocy mechanizmu ELENA, inwestycja z preferencyjną pożyczką i dodatkowo pozyskanie świadectw efektywności energetycznej. Przy tego typu podejściu konieczne byłoby zapewne stworzenie „jednego okienka” czy to w postaci one-stop-shop czy w postaci punktu informacyjnego, ale bazującego na zaufaniu (certyfikat?, niezależność?, dotychczasowa współpraca?).

Dalsza część dyskusji dotyczyła ułatwień w dostępie przedsiębiorców do środków poprawiających efektywność energetyczną. Podkreślono:

1. Konieczność pomocy firmom w przejściu całego procesu tworzenia skomplikowanej dokumentacji niezbędnej do pozyskania finansowania bankowego i dotacyjnego, przeznaczonego na inwestycje poprawiające efektywność energetyczną. Niezbędne jest wsparcie informacyjne na podstawowym, najbliższym przedsiębiorcom poziomie np. w urzędach gminy, w jednostkach WFOŚiGW.
2. Powstanie punktów informacyjnych, szczególnie na poziomie gmin czy powiatów, wymaga finansowania. Zasugerowano tu Europejski Bank Inwestycyjny.
3. Pierwszym punktem informacyjnym i pierwszym doradcą staje się zwykle audytor energetyczny. Konieczna jest budowa dużego zaufania do wiedzy i uczciwości audytora. Rynek, czyli ilość zamówień, jest dobrym weryfikatorem jakości pracy audytorów.
4. Audytor może być również „bazą wiedzy” dla projektów realizacji **termomodernizacji wg schematu one stop shop**.
5. Oszczędzanie energii jest zarabianiem! Rachunek ekonomiczny jest ważnym motywatorem dla przedsiębiorców, którzy oprócz sensu zmian, muszą konkretnie wiedzieć co i jak warto zmienić.

4.6.3 Rekomendacje

Zarekomendowano **utworzenie bezpłatnych punktów informacyjnych**, wyspecjalizowanych w przybliżaniu tych aspektów efektywności energetycznej, które są niezbędne do poprawnego opracowywania dokumentacji dla poszczególnych programów finansujących. Powinien to być rodzaj „okienka technicznego”, funkcjonującego poza kwestiami komercyjnymi.

Dla instytucji finansujących konieczna jest **weryfikacja** (np. poprzez nadanie certyfikatu) **audytora lub audytu**, który został przez niego opracowany.

Wskazane jest powiązanie klas energetycznych budynków np. z rabatami w czynszu lub ulgami podatkowymi i tym samym rynkowe wymuszenie (przyspieszenie) termomodernizacji. Stawką jest termomodernizacja nawet 3,5 mln budynków w skali kraju i realizacja założeń polityki klimatycznej UE.

Ważną rekomendacją była zasugerowana przez większość przedstawicieli instytucji finansowych **optymalizacja wymagań formalnych i dokumentacji** niezbędnych do uruchomienia przez przedsiębiorców sfinansowania UE i finansowania komercyjnego.

4.7 Uczestnicy

W sesji wzięli udział przedstawiciele:

1	Bank Ochrony Środowiska
2	Centrum Przedsiębiorczości Racjonalnej, Fundacja Praktyków Biznesu
3	Fundacja Poszanowania Energii
4	Fundusz Wschodni
5	Mazowiecka Agencja Energetyczna
6	Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.
7	NAPE S.A.
8	PEC "Żyrardów" Sp. z o.o.
9	Pracodawcy RP
10	Recycling & Technology Paweł Półkoszek
11	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Płońsku
12	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Lipsku
13	Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej
14	Urząd Gminy Ciechanów
15	Urząd Gminy Gzy
16	Urząd Gminy Płoniawy-Bramura
17	Urząd Gminy Pomiechówek
18	Urząd Gminy Rzekuń
19	Urząd Gminy Skaryszew
20	Urząd Gminy Stare Babice
21	Urząd Gminy Szczawin Kościelny
22	Urząd Gminy w Dąbrówce
23	Urząd Gminy w Kołbieli
24	Urząd Gminy w Szelkowie
25	Urząd Gminy Wąsewo
26	Urząd m.st. Warszawa
27	Urząd Miasta Maków Mazowiecki
28	Urząd Miasta Ostrołęki
29	Urząd Miasta Ostrów Mazowiecka
30	Urząd Miasta Siedlce
31	Urząd Miasta Węgrów
32	Urząd Miasta Żyrardowa
33	Urząd Miejski w Łomiankach
34	Urząd Miejski w Raciążu
35	WAGRA Energia PSA
36	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
37	Zakład Gospodarki Komunalnej w Ostrowi Mazowieckiej Sp. z o.o.

5 SESJA TEMATYCZNA 2: POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ W BUDYNKACH W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

5.1 Instrumenty finansowania poprawy efektywności energetycznej w budynkach na obszarze Województwa Mazowieckiego

5.1.1 Finansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020

Pan Mariusz Frankowski, Dyrektor Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych

Prezentację poświęcono podsumowaniu efektów, doświadczeń i wniosków z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020. Efekty liczbowe przedstawione zostały w odniesieniu do budynków publicznych oraz niskoemisyjnego transportu. Najważniejsze wyzwania zidentyfikowane w trakcie realizacji pogrupowano w 10 kategorii (nie zostały przepisane do sprawozdania, ponieważ są czytelnie wypunktowane w prezentacji dostępnej pod powyższym linkiem).

Wszystkie wymienione grupy wyzwań są istotne i powinny być uwzględniane zarówno przez składających wnioski o wsparcie, jak i przez konstruktorów programów wsparcia. Aby ująć krótko większość z nich, warto podkreślić, że każdy projekt to proces rozłożony w czasie, a zarządzanie nim musi uwzględniać szereg zmian, które w tym czasie następują, łącznie ze zmianami długości samego procesu. Zmiany przepisów prawa, cen, technologii zespołów, elementów projektowych, relacji pomiędzy partnerami, wykonawcami, doradcami w świetle przepisów rządzących programami operacyjnymi nierzadko wymagają interakcji z Jednostką Wdrażającą. Dlatego wśród pięciu wniosków na przyszłość położono nacisk na potrzebę bieżącego kontaktu i odpowiedniej komunikacji.

W części werbalnej podsumowania (nie zapisanej explicite w prezentacji, ale godnej podkreślenia) przekazany został przykład dążenia Jednostki Wdrażającej do nadążnego reagowania na obserwowane zjawiska. Przykładem tym było w ostatnim okresie programowania odstępianie od programów parasolowych wspierających instalacje PV na domach jednorodzinnych. Powodem było występowanie częstych przypadków rezygnacji mieszkańców, którzy wstępnie zgłaszali swój akces do projektu, ale później wycofywali go. Przyczyny mogły być różne, w tym zmiany w ofercie rynkowej, które mogły występować w trakcie długotrwałych procedur. Jednak obowiązujące procedury nie dopuszczały takich zmian w trakcie projektu.

Choć wyżej wspomniane problemy wystąpiły w relacji samorząd-mieszkańcy, przykład ten ilustruje również ograniczenia, jakie zaszywane są częstokroć w przepisach konkursowych nie pozwalających dostatecznie elastycznie zarządzać zmianami w projektach realizowanych ze wsparciem ze środków publicznych. Potrzeba takich zmian, w związku z długotrwałością procedur naborów a potem długotrwałością procesów wykonawczych w naturalny sposób będzie się pojawiać również w kolejnych okresach programowania, ponieważ nie tylko wspomniany wyżej postęp technologiczny może prowadzić do moralnej amortyzacji technologii ujętych we wstępnych planach i aplikacjach o wsparcie, ale także pewną dynamiką zawsze będą się cechować zarówno ceny, jak i relacje popytu i podaży zarówno dóbr, jak i usług.

W części prezentującej wnioski z realizacji RPO WM 2014-2020, poza samymi wnioskami wypunktowano również główne obszary kontrolne, na które w obserwacji pracowników MJWPU warto zwrócić uwagę przyszłym wnioskującym o wsparcie, ponieważ w tych obszarach najczęściej obserwowano niedociągnięcia.

5.1.2 Finansowanie Efektywności Energetycznej w Województwie Mazowieckim w ramach Instrumentów Finansowych RPO WM 2014-2020

Pani Aleksandra Szwed, Zastępca Dyrektora Departamentu Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

W prezentacji przypomniano główne zasady, które obowiązywały w realizacji działań 4.2 (Efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym), 6.2 (Pożyczka Jessica2 na rewitalizację – Działanie Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych) w kończącym okresie programowania w zakresie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020. Podsumowano statystyki wyżej wymienionych działań według stanu na koniec pierwszego kwartału 2022.

Wypunktowano 12 zalet zastosowania instrumentów finansowych. Zwrócono w szczególności uwagę na zwrotny charakter programu Jessica, co wiąże się z powrotami środków do programu i możliwością wielokrotnego wykorzystania tych samych funduszy publicznych i ciągłością dostępu do wsparcia. W szczególności środki z okresu programowania 2014-2020 są jeszcze dostępne i wykorzystywane.

Innym podkreślanym aspektem jest stosunkowo większa elastyczność systemu wsparcia Jessica 2 opartego na instrumencie zwrotnym, niż w większości instrumentów dotacyjnych. Zwrócono uwagę na to, że usprawnić to może poruszana w punkcie 5.1.1 kwestię zarządzania zmianą wymuszaną choćby ruchami cen, bądź zmianą technologii w trakcie trwania projektu, ale również nawet zmianą zakresu projektu. Warunkiem wykorzystania takich możliwości jest zachowanie bieżącego przepływu informacji pomiędzy beneficjentem a Instytucją Wdrażającą, w tym jak najwcześniejsze informowanie o powstających problemach.

5.1.3 Wykorzystanie Funduszu Termomodernizacji i Remontów przez właścicieli budynków w Województwie Mazowieckim

Pan Tomasz Makowski, Bank Gospodarstwa Krajowego

Prezentacja przypominała główne elementy wsparcia wynikające z premii termomodernizacyjnej oraz remontowej a także premii kompensacyjnej w oparciu o ustawę o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków. Efekty działania Funduszu są imponujące – od początku istnienia do końca 2021 r. Fundusz został zasilony kwotą 2 873 mln zł, zaś wygenerował inwestycje na kwotę 17 032,6 mln zł – osiągnięto więc dźwignię 593%. Choć działalność Funduszu jest więc nie do przecenienia na przestrzeni lat 1999-2021, uwagę zwracają statystyki dotyczące struktury wniosków o premie wg typu inwestora – w skali kraju zaledwie ok. 10% wniosków kierowali inwestorzy inni niż wspólnoty lub spółdzielnie mieszkaniowe, zaś w przypadku Mazowsza było to zaledwie ok. 3%. Choć Fundusz co do zasady kieruje wsparcie do znacznie szerszej grupy, okazuje się, że korzystają z niego w praktyce głównie wymienione segmenty, zaś udział wniosków ze strony indywidualnych właścicieli budynków (najliczniejsza grupa w skali kraju) jest w zasadzie pomijalny.

Podczas prezentacji zapowiedziano przygotowywane zmiany w zasadach działania Funduszu, co pozwala mieć nadzieję na zwiększenie jego atrakcyjności. W szczególności oczekiwane jest zwiększenie wysokości premii, związane z aktualnym wzrostem stóp procentowych, z przyjęciem KPO oraz z potrzebą zwiększenia atrakcyjności premii zwłaszcza dla głębszą termomodernizację.

5.1.4 Program „Czyste Powietrze”

Pani Katarzyna Szmyt, Doradca energetyczny, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Prezentacja dotyczyła aktualnych warunków wsparcia obowiązujących w programie „Czyste Powietrze”. Istotną część wystąpienia stanowiły informacje o roli pełnionej w programie przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, który zawarł ponad 260 porozumień z gminami z terenu województwa mazowieckiego w sprawie realizacji programu. Jednym z najważniejszych elementów tej współpracy jest uruchomienie i prowadzenie punktów konsultacyjno-informacyjnych Czystego Powietrza. Bardzo ważną obserwacją wynikającą z przebiegu absorpcji dostępnych środków było to, że dopiero współpraca z gminami zintensyfikowała nabór wniosków.

Co istotne, program co roku podlega modyfikacjom dokonywanym na podstawie analizy potrzeb wnioskodawców. Dostosowywane są koszty maksymalne. W miarę upływu czasu intensywność wsparcia rośnie. Obecnie trwają prace nad drugą fazą wdrażania III części programu „Czyste Powietrze”, obejmującą m.in. prefinansowanie wydatków, co było wielokrotnie postulowane w przeszłości, jak również pomoc wnioskodawcom w przygotowaniu, realizacji i rozliczeniu inwestycji, co zbliżyłoby działalność WFOŚiGW w Warszawie do modelu doradczego one-stop-shop.

Kolejnym elementem, którego oczekuje rynek, a który spodziewany jest z modyfikacją programu, jest możliwość objęcia beneficjentów wsparciem w postaci prefinansowania. Również pomoc techniczna, która okazuje się być tak kluczowa dla absorpcji środków, być może zostanie objęta wsparciem w ramach programu.

5.1.5 Kompleksowa obsługa inwestora w zakresie termomodernizacji budynków (one-stop-shop)

Pani Joanna Tobolewicz, Kierownik Zespołu Zrównoważonej Energetyki w Biurze Ochrony Powietrza i Polityki Klimatycznej, Urząd m.st. Warszawy

Zaprezentowano ciekawe praktyczne studium wdrażania istniejących rozwiązań skierowanych na:

- poprawę jakości powietrza,
- obniżenie emisji CO₂,
- obniżenie kosztów eksploatacji budynków,
- likwidację ubóstwa energetycznego

na terenie aglomeracji warszawskiej. Kilkuosobowy Zespół Zrównoważonej Energetyki zetknął się z szeregiem poważnych problemów, które decydują o barierach dostępności, zwłaszcza dla osób wykluczonych energetycznie. Zaobserwowano, że barierami dla potencjalnych beneficjentów są:

- brak zdolności identyfikacji możliwości,
- brak narzędzi zarządzania projektami tego typu.

Zidentyfikowano potrzeby:

- wsparcia edukacyjnego,
- wsparcia motywacyjnego,
- wsparcia organizacyjnego.

Dlatego poza stacjonarnym punktem o nazwie Centrum Zielonej Energii zdecydowano się stworzyć mobilną Sieć Doradców Energetycznych działających na terenie miasta i prowadzących doradztwo techniczne bezpośrednio w domach klientów. Pomimo niewielkiej liczebności zespołu, 4 doradców przeanalizowało kilkaset gospodarstw domowych, zrealizowało ponad 250 wizyt u mieszkańców prowadząc wywiady i dokonując oceny budynków, w wyniku czego 60 gospodarstw zakwalifikowanych zostało do programu „modernizacja systemu ogrzewania i termomodernizacja”. Wystąpiono z wnioskiem do NFOŚiGW o uzyskanie wsparcia dla tych działań w ramach programu STOP-SMOG. Planowane jest powiększenie zespołu w celu przeprowadzenia do końca bieżącego roku termomodernizacji i likwidacji ogrzewania węglowego w prawie 200 domach jednorodzinnych zamieszkiwanych przez najuboższe warszawianki i warszawiaków. Podkreślono, że dla przełamania barier wynikających z aspektów społecznych wymagana jest bezpośrednia praca z tego rodzaju mieszkańcami w ich własnych miejscach zamieszkania, które mają być przedmiotem modernizacji.

5.2 Zmiana codziennych zachowań na rzecz oszczędności energii w gospodarstwach domowych. Wnioski z eksperymentu miejskiego w Warszawie

Pani dr Agata Dembek, Akademia Leona Koźmińskiego

Kolejna prezentacja dotyczyła wniosków, jakie można wyciągnąć z przeprowadzonego w Warszawie eksperymentu badającego możliwość zwiększenia oszczędności energii poprzez monitorowanie jej zużycia w prywatnych gospodarstwach domowych i dostarczanie spersonalizowanych rekomendacji dotyczących codziennych wyborów mieszkańców. Eksperyment był częścią projektu SONNET, wykorzystującego metodykę City Lab w sześciu miastach w Europie. Każde miasto wybrało temat związany z energią, odpowiedni do lokalnego kontekstu. W Warszawskim przypadku, po około dwóch tygodniach od rozpoczęcia przesyłania spersonalizowanych podpowiedzi dotyczących zużycia energii, w niektórych przypadkach zużycie prądu spadło o 1/3. Badania wykazały, że aż 80 proc. ankietowanych gospodarstw domowych chciałoby zmienić swoje przyzwyczajenia dotyczące używania energii elektrycznej w celu zmniejszenia rachunków o min. 10 proc.

Eksperyment objął niewielką liczbę gospodarstw domowych, ale gdyby zmiany udało się wprowadzić w dużej skali, miałyby realny wpływ na obniżenie emisji CO₂ – zgodnie z celami stawianymi sobie przez miasto Warszawę – oraz na obniżenie rachunków za prąd.

5.3 Przygotowanie mazowieckich MŚP do kooperacji w formule one-stop-shop dla projektów termomodernizacyjnych

Pan inż. Piotr Kazimierczyk, Fundacja Poszanowania Energii

Kolejna prezentacja odnosiła się do centralnego problemu, jaki stoi za ideą organizowania projektów termomodernizacji budynków mieszkalnych w formule one-stop-shop: chodzi o zniesienie bariery dla mieszkańców wynikającej z konieczności zarządzania wieloma problemami natury administracyjnej (na etapie identyfikacji, czy organizacji finansowania), natury zarządczej (koordynacja prac wielozdziedzinowych zespołów), czy na etapach kontroli jakości oraz rozliczania projektu. Do wyjątków należą mieszkańcy przygotowani profesjonalnie do pełnienia takich ról, zaś to przekłada się również na wzrost ryzyka samych procesów termomodernizacyjnych, w których musi dochodzić do spontanicznej samoorganizacji zespołów wykonawczych.

Odpowiedzią na powyższą barierę jest model one-stop-shop przygotowany w formie usługi certyfikacyjnej dla przedsiębiorców przez Partnerstwo złożone z: Fundacji Poszanowania Energii, Centrum Przedsiębiorczości Racjonalnej; Fundacji Praktyków Biznesu oraz ze Zrzeszenia Audytorów Energetycznych. Projekt powstał na podstawie umowy o powierzenie grantu nr W/UMWM-UF/UM/RF/2242/2020, którą Partnerstwo podpisało z Województwem Mazowieckim jako beneficjentem projektu „Modelowanie Systemu Ofert Dla Innowacji”.

Przez „przygotowanie do OSS PTM” rozumie się usługę doradczą wspomagającą wprowadzenie w przedsiębiorstwie podmiotu, który zamierza uczestniczyć w procesach termomodernizacyjnych takich procedur i zmian, które są niezbędne do szybkiego tworzenia powiązań kooperacyjnych zdolnych pracować w wystandaryzowanej formule „one-stop-shop” (OSS). W ramach projektu przygotowano:

1. Portal Platformy Kooperacyjnej dla Inwestorów oraz dla Wykonawców – www.kot-kompleksowa-obsługa-termomodernizacji.pl,
2. Usługę przygotowującą wykonawców do kooperacji, obejmującą:
 - Identyfikację potrzeb dostosowawczych przedsiębiorstwa i sformułowanie rekomendacji
 - Pomoc we wdrożeniu rekomendacji (łącznie ze wsparciem w pozyskaniu finansowania)
 - Materiały zawierające informacje niezbędne do wdrożenia w przedsiębiorstwie Usługobiorcy procesów służących osiągnięciu i zachowaniu zdolności do uczestnictwa w procesach one-stop-shop projektów termomodernizacji budynków, takie jak:
 - Zasady wewnętrzne dotyczące monitorowania i zapewniania zachowania certyfikatu OSS,
 - Zasady wewnętrzne korzystania z Portalu Platformy Kooperacyjnej,
 - Zasady opracowywania oferty dla inwestora w zakresie własnej specjalności,
 - Zasady podejmowania decyzji o zgłoszeniu akcesu do PTM,
 - Zasady zgłaszania akcesu do PTM na Portalu Platformy Kooperacyjnej,
 - Zasady kooperacji w zakresie harmonogramu prac,
 - Zasady komunikacji w Konsorcjum Wykonawczym, z Opiekunem OSS i komunikacji zewnętrznej.
3. Certyfikat przygotowania do przedsiębiorstwa do OSS w określonej specjalności.

5.4 Prawo miejscowe – narzędzie do poprawy efektywności energetycznej

Pan Marcin Podgórski, Dyrektor Departamentu Gospodarki Odpadami, Emisji i Pozwoleń Zintegrowanych, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Praktyka gospodarcza niejednokrotnie potwierdzała, że jednym z czynników sprawczych na drodze do określonych celów są przepisy prawa. Dobrze zatem, że w Sesji 2 nie zabrakło tego tematu przy omawianiu narzędzi poprawy efektywności energetycznej gospodarstw domowych. Wymieniono podstawowe miejscowe akty normatywne o charakterze zakazowym (uchwała antysmogowa) i nakazowym (program ochrony powietrza).

Zaprezentowano mozaikę istniejących form wsparcia (oczywiście również wynikających z zapisów prawnych).

Istotny był również przekaz werbalny, którego nie oddaje załączona pod powyższym linkiem prezentacja, a związany z wystąpieniem z sesji plenarnej a powracający w trakcie Sesji 2. Otóż w celu facylitacji istniejących form wsparcia budowany jest zespół mobilnych doradców technicznych, którzy w ramach licznych programów wylistowanych we

wspomnianej wyżej mozaice są w stanie w konkretnych przypadkach pomóc inwestorowi wybrać lub skomponować najbardziej odpowiednie dla niego rozwiązania oraz powiązać je z istniejącymi na rynku źródłami finansowania, by w końcu zbudować odpowiedni dla lokalizacji projekt termomodernizacyjny. Ważnym aspektem zespołu będzie zarówno jego liczebność, jak i mobilność. Zespół będzie mógł pełnić role komplementarne do energetyków gminnych oraz doradców WFOŚiGW. Jak przekonuje przykład omawiany w punkcie 5.1.5 działalność mobilnych doradców w lokalizacjach potencjalnych inwestorów może stać się czynnikiem decydującym o efektach wdrażanych modeli i przepisów.

5.5 Poprawa efektywności energetycznej w budynkach w ramach instrumentu finansowego ELENA na przykładzie miasta Piastów

Pani Żaneta Latarowska, Koordynator ds. projektów, Mazowiecka Agencja Energetyczna Sp. z o.o.

Dla obecnego okresu programowania możliwość uzyskania wsparcia w wysokości aż 90% kosztów ponoszonych w zakresie czynności przygotowawczych do termomodernizacji (identyfikacja możliwości, wycena, projektowanie, aranżacja finansowania, budowanie zespołu wykonawczego) może odgrywać zasadniczą rolę napędową, lub niestety pozostać barierą. Program ELENA od lat wykorzystywany jest z powodzeniem w wielu krajach europejskich, ale w Polsce dotychczas miał niewiele zastosowań poza projektami banków ze względu na wymóg osiągnięcia poziomu sumy projektów przekraczającego 30 mln EUR. Dlatego przykład z kolejnej z omawianych prezentacji – dotyczący miasta Piastów, może stać się ważnym kamieniem milowym, który przekona inne JST do sięgania po instrument ELENA, kierowany do bardzo szerokiego spektrum potencjalnych wnioskodawców.

Zakres programów inwestycyjnych kwalifikujących się do instrumentu ELENA jest szeroki i obejmuje trzy obszary: zrównoważona energia, budynki mieszkalne oraz zrównoważony transport. W ramach obszaru budynki mieszkalne można w szczególności uzyskać dofinansowanie na zakładanie punktów kompleksowej obsługi (One Stop Shops). Program Inwestycyjny Miasta Piastów wykorzystał możliwość łączenia w ramach jednego wniosku działań z różnych z wymienionych wyżej obszarów, co pomimo niezbyt wielkiego budżetu miasta pozwoliło omawianą wyżej barierę 30 mln EUR w okresie 3 lat przekroczyć. Na wniosek złożyły się przedsięwzięcia planowane w czterech kategoriach:

- EE i OZE w budynkach użyteczności publicznej,
- Oświetlenie uliczne,
- Ciepłownictwo,
- Monitoring energii i OZE.

To właśnie dzięki kreatywnemu połączeniu kilku obszarów udało się skomponować projekt dostatecznie duży, aby mógł być dofinansowany z instrumentu ELENA. Dzięki temu, w ciągu najbliższych 3 lat przy obciążeniu budżetu miasta jedynie 10% kosztów powstaną dla wymienionych czterech projektów:

- Audyty energetyczne;
- Studia wykonalności, ekspertyzy;
- Dokumentacje techniczna, PFU, projekty;
- Kosztorysy, przedmiary robót;
- Wnioski aplikacyjny na dofinansowanie;
- Dokumentacja przetargowa.

Oszacowany ex-ante efekt dźwigni to 25.

Oby ten przykład przekonał naśladowców!

5.6 Modele one-stop-shop

Pan Andrzej Rajkiewicz, SAPE

Ostatnia z prezentacji odwoływała się do publikacji ECEEE summer study of 2021 „Towards large-scale roll out of “integrated home renovation services” in Europe” by Christophe Milin and Adrien Bullier, której esencją była prezentacja dostępna w materiałach Drugiego Krajowego Okrągłego Stołu dotyczącego efektywności energetycznej <https://sape.org.pl/roundbaltic-drugi-okragly-stol/>. Zaprezentowana mapa dziesięciu etapów, przez jakie musi przebrnąć inwestor:

1. informacja / marketing
2. identyfikacja przedsięwzięć
3. uproszczona diagnoza z rekomendacjami
4. projektowanie budowlane
5. wybór wykonawców
6. ocena zdolności finansowej inwestora
7. określenie źródeł finansowania inwestycji
8. wykonanie prac
9. nadzór, odbiór robót
10. monitoring jakości, gwarancja, utrzymanie bieżące

przy mniejszym, lub większym udziale aż ośmiu typów podmiotów jako adwersarzy:

1. projektanci, inżynierowie, audytorzy energetyczni
2. wykonawcy prac, instalatorzy,
3. generalni wykonawcy, inwestorzy zastępczy,
4. pośrednicy dla biznesu,
5. instytucje finansowe,
6. dostawcy dóbr i usług,
7. zarządcy nieruchomości,
8. władze publiczne i agencje energetyczne,

przekonuje jak bolesną może być tego rodzaju ścieżka dla pojedynczego inwestora. Jeżeli tym inwestorem jest nie posiadający kwalifikacji właściciel budynku lub lokalu mieszkalnego, to oczywistą staje się konstatacja, że bez pomocy z zewnątrz pokonanie takiej ścieżki może być dla takiego inwestora barierą nie do przebycia. Dlatego wsparcie takie jest budowane a różne pojawiające się modele zostały poddane kategoryzacji do jednej z trzech grup:

- 'Model Doradztwa': skoncentrowany na inicjowaniu działań inwestorów (zazwyczaj nie obejmuje etapów 4, 8, 9, i 10),
- 'Model Wsparcia' : z upoważnieniem jednego z doradców do przeprowadzenia inwestora przez proces inwestycji (obejmuje niemal wszystkie etapy poza wykonawstwem),
- 'Model Realizacji' : zintegrowane doradztwo, projektowanie i realizacja inwestycji (obejmuje wszystkie etapy poza etapem wyboru wykonawców i etapem odbioru prac).

To do tej kategoryzacji modeli wsparcia odwoływano się przy omawianiu punktu 5.3 dotyczącego jedyne go krajowego modelu one-stop-shop, który obejmuje wszystkie bez wyjątku wymienione wyżej etapy, w tym zwłaszcza certyfikację wykonawców, a zatem jest bardziej kompleksowy, niż wszystkie trzy wymienione wyżej kategorie modelowe. Warto zauważyć, że większość przykładów zaprezentowanych podczas sesji, poza przykładem z punktu 5.3 można wiązać raczej z Modelem Doradztwa. Są to więc co najwyżej modele „niemal typu one-stop-shop”.

5.7 Dyskusja, konkluzje, rekomendacje sesji tematycznej

5.7.1 Pytania kierujące dyskusję

1. Czy oferta finansowania poprawy efektywności energetycznej w budynkach w Województwie Mazowieckim jest wystarczająca?
2. Jak ułatwić właścicielom budynków w Województwie Mazowieckim dostęp do środków poprawy efektywności energetycznej?

5.7.2 Przebieg dyskusji

Choć z wielu prezentacji wynikało, że paleta dostępnych źródeł finansowania może wydawać się szeroka, zwrócono uwagę na to, że wiele gmin prowadząc w przeszłości jak najbardziej aktywną gospodarkę inwestycyjną ma wskaźniki poziomu zadłużenia bliskie limitom wynikającym z art. 243 ustawy o finansach publicznych („są zakredytowane pod korek”). Między innymi dlatego, ale również wobec ogromnych potrzeb wynikających z celów polityk dotyczących środowiska naturalnego, jak również w związku z tym, że stosunkowo niewielka jest liczba programów adresowanych w stronę osób doznających wykluczenia społecznego, podkreślano, że wszystkie źródła będą bardzo potrzebne a należy też myśleć o ich uzupełnieniu o nowe.

Wspomniana wyżej sytuacja zadłużeniowa gmin powinna zostać uwzględniona przy projektowaniu instrumentów zwrotnych. Wobec istniejących limitów zadłużenia albo instrumenty takie będą wyłączone z algorytmu liczenia wskaźnika zadłużenia, albo winny zostać zastąpione instrumentami bezzwrotnymi.

Podczas dyskusji zwrócono uwagę na program „Powietrze dla Mazowsza”, w ramach którego możliwe jest ubieganie się o dofinansowanie w wysokości do 200 tys. zł na dokumentację pod inwestycje w zakresie efektywności energetycznej z intensywnością wsparcia 50% kosztów kwalifikowalnych, w tym na koszty audytowe. Kilukrotnie zwracano uwagę na rolę i wagę prefinansowania w ramach programów wsparcia. Wsparcie w postaci refinansowej wymaga najczęściej posiłkowania się kredytem, co z góry ogranicza zakres potencjalnych beneficjentów.

Mocno akcentowane były różnice pomiędzy pasywnym a proaktywnym systemem doradztwa, które však dominuje w systemach wsparcia (najczęściej powstałe systemy wsparcia można zaliczyć do kategorii „Modeli Doradztwa” w sensie, o którym była mowa w punkcie 5.6). Jako postulowany schemat wsparcia wskazywano aktywny udział we wszystkich z następujących działań:

- fizyczne docieranie do beneficjentów ostatecznych,
- informowanie (w tym podczas spotkań z wieloma uczestnikami),
- przekonywanie,
- wyjaśnianie wątpliwości – rozmowy indywidualne,
- pomoc w projektowaniu,
- pomoc w planowaniu i zdobywaniu finansowania,
- pomoc w doborze wykonawców – padały wielokrotnie głosy, że przydałaby się certyfikacja wykonawców,
- wsparcie w organizacji i realizacji nadzoru nad robotami,
- pomoc w prowadzeniu odbiorów,
- pomoc w prowadzeniu rozliczeń ze stronami finansującymi.

Podczas dyskusji sporo zainteresowania wywołał temat stworzenia zasobu ekodoradców mobilnych (patrz prezentacja z otwarcia i p. 2.4 powyżej). Zakłada się, że projekt ten obejmie między innymi następujące grupy tematów:

- finansowanie etatów i związane z tym koszty pracy i wyposażenia oraz działania,
- rekrutacja i przygotowanie zawodowe,
- dostęp do systemów lex,
- dostęp do doradców technicznych,
- dostęp i współpraca z JST – energetycy gminni oraz komórki zarządzania społecznego.

Podkreślono, że jeden ekodoradca nie rozwiąże wszystkich problemów, ale pomoże zainicjować procesy w gminie. W dyskusji wyrażono opinię, że o ile w przypadku poszczególnych właścicieli/użytkowników lokali mieszkalnych znacząca część pracy musi być poświęcana budowaniu świadomości ekologicznej i motywacji do prowadzenia procesów termomodernizacji, o tyle na poziomie gmin oba te czynniki są już rozbudowane, zaś problemy zaczynają się piętrzyć na etapie poszukiwania wykonawców. W tym kontekście powrócił temat certyfikacji wykonawców (por. punkty 5.3, 5.6 oraz tiret 7 w pierwszym wypunktowaniu w niniejszym rozdziale).

Padły pytania ze strony JST, czy przewidywany jest wkład własny ze strony gmin w projekcie ekodoradców. Poinformowano, że projekt jest na etapie spisanej koncepcji, nie ma jeszcze zatwierdzonych wytycznych, ani regulaminów, ale na obecnym etapie zakłada się pewien poziom wkładu własnego, co nie odstręcza znaczącej liczby gmin, które konsultując projekt licznie deklarują chęć uczestnictwa.

W trakcie dyskusji panowała jednomyślność odnośnie tezy, że w najbliższych latach, kiedy za przewodnie uznano hasło „Efektywność Energetyczna na Pierwszym Miejscu” („Energy Efficiency First” – EE1), trudno byłoby w jakiegokolwiek gminie za temat ten czynić odpowiedzialnym pracownika, który ma poza tym wiele innych istotnych obowiązków. Co więcej, pracownik taki musi mieć dobrą współpracę (łącznie z możliwością uzyskiwania wsparcia) z komórkami zajmującymi się zarówno gospodarką mieszkaniową, kwestiami technicznymi, jak i sprawami społecznymi.

5.7.3 Rekomendacje

- Hasło „EE1” nie powinno być traktowane jedynie jako prowadzący do samouspokojenia slogan, ale powinno być wpisywane do przepisów i procesów decyzyjnych, jako istotne kryterium w trakcie podejmowania decyzji, w tym podczas kwalifikacji projektów do systemów wsparcia i podczas uchwalania takich kryteriów.
- Kryterium EE1 powinno zostać odzwierciedlone w szczególności w zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027, w tym poprzez kontynuowanie wyłączenia oszczędności energetycznych z zakresu oszczędności kwalifikujących projekt do kategorii przynoszących dochód.
- Kryterium EE1 powinno zostać odzwierciedlone w szczególności również w przepisach PZP i Ustawie o finansach publicznych poprzez wprowadzenie ułatwień, wyjątków i uproszczeń proceduralnych dla tego typu projektów, na przykład poprzez zwolnienie z obowiązków przetargowych w przypadku wyboru wykonawców z list podmiotów certyfikowanych dokonywanego pod kontrolą one-stop-shop.
- Skuteczność programów wspierających EE wymaga:
 - Zróżnicowania podejścia i form w zależności od grupy docelowej, w tym zwłaszcza dedykowanych programów kierowanych w stronę osób niebankowalnych (wykluczonych społecznie).
 - Proaktywnego docierania do beneficjentów – a zatem konieczne jest organizacyjne i finansowe wspieranie inicjatyw służących budowaniu zespołów realizujących ten cel.
 - **Kompleksowości** dostatecznej dla objęcia wsparciem w miarę możliwości **całości procesu** termomodernizacji a nie tylko jego inicjacji – konieczne jest stosowanie **One Stop Shops** a nie tylko Modelu Doradczego.
- Programy wsparcia EE powinny w większym stopniu adresować kwestię przygotowania ogromnej armii wykonawczej niezbędnej do realizacji planowanych zamierzeń, w tym tworzyć warunki wsparcia procesów przygotowawczych poprzez włączenie np. **kosztów certyfikacji** w skład kosztów kwalifikowalnych.
- Wprowadzenie jako podstawowej formy wsparcia prefinansowania w miejsce refinansowania, przy równoczesnym wspieraniu beneficjentów w zakresie kosztów obowiązkowego audytu energetycznego przed i po projekcie, co pozwoli zobiektywizować rozliczenie końcowe.
- Celowe byłoby opracowanie programu wspierającego tworzenie struktur parasolowych umożliwiających małym JST korzystanie z instrumentu ELENA (np. poprzez związki gminne).

5.7.4 Uczestnicy

W sesji wzięli udział przedstawiciele:

1	Administrator i Menedżer Nieruchomości
2	Akademia Leona Koźmińskiego
3	AUiPE AG
4	Bank Gospodarstwa Krajowego
5	BAPE
6	FEWE
7	Fundacja Poszanowania Energii
8	Fundusz Wschodni
9	Mazowiecka Agencja Energetyczna
10	Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych
11	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie
12	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, OT Siedlce
13	NAPE S.A.
14	Powiat Pruszkowski
15	SAPE

16	Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej
17	Urząd Gminy Izabelin
18	Urząd Gminy Klembów
19	Urząd Gminy Korczew
20	Urząd Gminy Przesmyki
21	Urząd Gminy Siedlce
22	Urząd Gminy Stara Kornica
23	Urząd Gminy Stare Babice
24	Urząd Gminy Tłuszcz
25	Urząd m.st. Warszawy
26	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego
27	Urząd Miasta Ciechanów
28	Urząd Miasta i Gminy w Chorzelach
29	Urząd Miasta Kobyłka
30	Urząd Miasta Mińsk Mazowiecki
31	Urząd Miasta Ostrołęka
32	Urząd Miasta Płocka
33	Urząd Miasta Płoński
34	Urząd Miasta Radom
35	Urząd Miasta Siedlce
36	Urząd Miejski w Raciążu
37	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

6 SESJA PLENARNA – PODSUMOWANIE PRAC W GRUPACH, ZAKOŃCZENIE I REKOMENDACJE NA PRZYSZŁOŚĆ

W końcowej sesji plenarnej, sprawozdawcy sesji tematycznych, Pani Edyta Żak i Pan Piotr Kazimierczyk podzielili się zebraniymi na gorąco rekomendacjami zgłoszonymi przez uczestników, które w sposób pogłębiony i uporządkowany zostały przedstawione w niniejszym sprawozdaniu.

W głosie podsumowującym ze strony publicznej, Pan Marcin Podgórski wyraził opinię, że spotkanie okazało się bardzo produktywnie z uwagi na duży udział podmiotów, do których kierowana jest i będzie coraz szersza oferta zarówno finansowania jak i pomocy w przygotowaniu projektów poprawy efektywnego wykorzystania energii. Przedstawione wnioski i zgłoszone rekomendacje będą przedmiotem analizy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w celu lepszego wykorzystania środków krajowych i środków Unii Europejskiej nadchodzących na nową perspektywę finansową.

Pan Andrzej Rajkiewicz podziękował uczestnikom za liczny i bardzo aktywny udział w spotkaniu. Zaprosił do udziału w drugim spotkaniu, którego organizacja jest przewidziana w harmonogramie współpracy SAPE z Województwem Mazowieckim na koniec 2022 r.

Kilkadziesiąt rekomendacji zgłoszonych i omówionych przez uczestników sesji tematycznych przedstawiono powyżej w sprawozdaniach. Można je przypisać trzem kierunkom oczekiwanych i wspieranych zmian:

1. Poprawa dostępu do środków krajowych i Unii Europejskiej przez lepsze docieranie z informacją do ich beneficjentów – właścicieli budynków i MŚP.
2. Zwiększenie skali finansowania poprawy efektywnego wykorzystania energii i wprowadzania odnawialnych źródeł energii dzięki rozwojowi instrumentów finansowych łączących środki publiczne ze środkami prywatnymi.
3. Mocniejsze wsparcie zarówno doradcze jak i wdrożeniowe dla właścicieli budynków i MŚP w przygotowaniu, sfinansowaniu, przeprowadzeniu i rozliczeniu projektów poprawy efektywności energetycznej w budynkach i MŚP Województwa Mazowieckiego.